

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Географічний факультет

Кафедра географії України та регіоналістики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан географічного факультету

Мирослав ЗАЯЧУК

“ 29 ” серпня 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
ТЕРИТОРІАЛЬНІ СИСТЕМИ РОЗСЕЛЕННЯ**

вибіркова

**Освітньо-професійна Регіональний розвиток і просторове планування
програма**

Спеціальність 106 Географія

Галузь знань 10 Природничі науки

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Факультет географічний

Мова навчання українська

Чернівці 2025 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Територіальні системи розселення» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Регіональний розвиток і просторове планування».

Розробник:

Заблотовська Наталія Василівна – доцент кафедри географії України та регіоналістики, кандидат географічних наук, доцент.

Викладач, що забезпечує читання даної навчальної дисципліни:

Заблотовська Наталія Василівна – доцент кафедри географії України та регіоналістики, кандидат географічних наук, доцент.

Затверджено на засіданні кафедри географії України та регіоналістики
Протокол № 12/1 від «28» серпня 2025 року

Завідувач кафедри _____

(підпис)

Іван КОСТАЩУК

Схвалено навчально-методичною радою географічного факультету
Протокол № 1 від «28» серпня 2025 року

Голова навчально-методичної ради _____

(підпис)

Наталія АНДРУСЯК

Навчальна дисципліна «Територіальні системи розселення» належить до переліку варіативних (вибіркових) навчальних дисциплін за освітнім рівнем «бакалавр», що пропонується в рамках циклу професійної підготовки здобувачів вищої освіти на четвертому році навчання. Дисципліна призначена для вивчення методологічних основ розселення населення, чинників формування розселення, основних форми розселення, типів поселень, територіальних систем розселення України. Основною проблемою навчального курсу є загальні закономірності територіальної організації розселення в Україні та методика виділення територіальних систем розселення.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Територіальні системи розселення» полягає у поглибленому вивченні теоретичних основ курсу, чинників формування розселення, форм розселення, типів поселень, територіальних систем розселення.

Задля досягнення поставленої мети необхідно опрацювати відповідні літературні, картографічні та статистичні джерела; оволодіти понятійно-термінологічним апаратом наукового дослідження розселенських процесів та систем розселення зокрема; встановити міждисциплінарні зв'язки між даною та суміжними науковими дисциплінами.

Завдання:

- поглиблення знань про чинники, особливості, закономірності, принципи розселення населення в Україні;
- одержання відомостей про системи розселення в Україні, функціональні типи міст, сучасні особливості містоутворення, динаміку сільського розселення, перспективи розвитку селищ міського типу як перехідної ланки розселення;
- аналіз територіальних систем розселення та критеріїв їх виділення;
- оволодіння уміннями та навичками історико-географічного аналізу утворення і розвитку поселенської мережі, навичками класифікації поселень за різними критеріями
- уміння критичного оцінювання та регіонального зіставлення проблем нерівномірності, невідповідності розселення населення
- виявлення перспектив розвитку розселення в Україні

Пререквізити. Навчальна дисципліна вивчається в сьомому семестрі та спрямована на вдосконалення набутих під час вивчення дотичних дисциплін «Географія населення», «Соціально-економічна географія України» за освітнім рівнем «бакалавр» даної ОП.

Результати навчання

Універсальні компетенції:

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Здатність працювати автономно.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства,

усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Ключові компетенції:

ФК 3. Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах, а також застосовувати різні методи досліджень процесів регіоналізації, уміння ідентифікувати, аналізувати й оцінювати економічні, соціальні та екологічні проблеми регіонів у їх просторовій перспективі.

ФК 4. Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки та проводити просторовий аналіз поселенських систем на основі кількісних і якісних даних, здійснювати регіональну діагностику на основі територіального планування; ідентифікувати, вимірювати та оцінювати фактори у просторово-часовому континуумі для моделювання траєкторій розвитку міст, регіонів і країн, визначати їх інноваційно-інвестиційний потенціал;

ФК 5. Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах, а саме проводити географічний аналіз природних та суспільних об'єктів і процесів у різних просторово-часових масштабах, розуміти основні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних рівнях його організації.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні, знати:

P01. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.

P02. Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ.

P03. Пояснювати особливості організації географічного простору та знати базові уявлення про територіальну організацію суспільства, концепції територіальних структур.

P04. Аналізувати географічний потенціал території.

P05. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.

P08. Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер.

P010. Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні, а також особливості процесів глобалізації економічного, соціального, політичного, культурного і духовного розвитку людства, головні закономірності розвитку глобальних проблем та глобалістики.

P012. Розуміти форми, методи і прийоми навчальної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах.

P014. Вміти збирати, систематизувати, опрацьовувати та аналізувати наукову і технічну інформацію для вирішення географічних завдань.

**Опис навчальної дисципліни
Загальна інформація**

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	4	7	3	90	2	22	11			57		залік

Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1.													
Тема 1. Розселення як об'єкт соціально-економічних досліджень	6	2	2			2							
Тема 2. Загальні закономірності та принципи розселення	6	2				4							
Тема 3. Трансформація розселення на рубежі століть	8	2	2			4							
Тема 4. Методологічні та методичні засади дослідження розселення	8	2				6							
Тема 5. Концептуальні засади, закономірності формування та розвитку міських поселень	8	2	2			4							
Тема 6. Міста: сучасний стан і тенденції структурних трансформацій	8	2				6							
Разом за змістовим модулем 1	46	12	6			26							
Змістовий модуль 2.													
Тема 1. Формування і структура систем розселення.	8	2	2			4							

Тема 2. Шляхи вдосконалення систем розселення.	8	2			6						
Тема 3. Локальні територіальні системи розселення.	8	2			6						
Тема 4. Етнічні аспекти розселення в Україні	10	2	3		5						
Тема 5. Стан навколишнього середовища в поселеннях України.	10	2			8						
Разом за змістовим модулем 2	44	10	5		29						
Усього годин	90	22	11		57						

ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З ПЕРЕЛІКОМ ПИТАНЬ

Змістовий модуль 1.

Змістовий модуль 1.	
Тема 1	Розселення як об'єкт соціально-економічних досліджень 1. Розвиток наукових вчень про поселення 2. Сучасні школи демографії та географії поселень
Тема 2.	Загальні закономірності та принципи розселення 1. Поняття законів та закономірностей у демографічних дослідженнях. 2. Основні закономірності розселення. 3. Принципи розселення та формування систем розселення
Тема 3.	Трансформація розселення на рубежі століть 1. Сутність процесу трансформації розселення. 2. Трансформація поселенської мережі 3. Трансформація форм територіальної організації розселення 4. Структурна трансформація розселення
Тема 4.	Методологічні та методичні засади дослідження розселення 1. Основні методологічні принципи суспільно-географічних досліджень. 2. Методичні принципи та методи.
Тема 5	Концептуальні засади, закономірності формування та розвитку міських поселень 1. Поняття розселення при вивченні міських населених пунктів. 2. Основні закономірності розвитку міських поселень в Україні та світі.
Тема 6	Міста: сучасний стан і тенденції структурних трансформацій 1. Міста як форма розселення людей. 2. Роль міських поселень у формуванні та розвитку систем розселення. 3. Закон "про дерадянизацію..." та його наслідки у розвитку міських поселень та урбанізації
Змістовий модуль 2.	
Тема 7	Формування і структура систем розселення. 1. Формування і структура систем розселення 2. Шляхи вдосконалення систем розселення
Тема 8	Шляхи вдосконалення систем розселення. 1. Чинники трансформації систем розселення. 2. Напрямки державної політики для вдосконалення функціонування систем розселення.

Тема 9	Локальні територіальні системи розселення. 1. Передумови формування територіальних систем розселення локального рівня. 2. Кущові та первинні системи розселення.
Тема 10	Етнічні аспекти розселення в Україні. 1. Розселення українців. 2. Національні меншини та ареали їх розселення.
Тема 11	Стан навколишнього середовища в поселеннях України. 1. Екологія міських та сільських поселень 2. Екологічні наслідки російської агресії

Тематика практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин	Кількість балів
Змістовий модуль 1			
1	Розміщення населення України. Завдання 1. Використовуючи первинні статистичні матеріали, щодо людності міських поселень України побудувати картосхему «Чисельність найбільших міст України». Способом картодіаграми, використовуючи абсолютну масштабність, показати значення чисельності мешканців міст людністю понад 100 тис. осіб, використовуючи актуальні дані. Завдання 2. Використовуючи дані чисельності населення та площ адміністративних одиниць України, визначити ступінь рівномірності розміщення всього, міського та сільського населення України загалом та в розрізі адміністративних областей. Завдання 3. На контурну карту України способом картограми нанести отримані значення показників індексу територіальної концентрації населення в розрізі адміністративних областей України. Завдання 4. Використовуючи дані щодо кількості населення та площ новоутворених адміністративних районів обраної області, визначити густоту (щільність) розміщення населення районів обраної області. Отримані результати нанести на контурну карту обраної області способом картограми. Завдання 5. Використовуючи статистичні дані вказати кількість населення адміністративних районів обраної області а співвідношення сільського та міського населення, нанести дані значення на контурну карту області способом (колової) картодіаграми. Завдання 6. Зробити висновки щодо отриманих результатів	2	5
2	Урбанізація як передумова формування систем розселення Завдання 1. Використовуючи статистичні матеріали, проаналізувати особливості перебігу урбанізаційних процесів на території України (обраної області). При дослідженні урбанізаційних процесів доцільно оперувати показниками коефіцієнта урбанізованості. Завдання 2. На основі отриманих результатів, побудувати відповідну картосхему, на якій способом картограми відобразити:	2	5

	- На карті України: значення коефіцієнтів урбанізованості в розрізі адміністративних областей, а способом локалізованої картодіаграми розміщення міст людністю понад 50 тис. осіб. Визначити найбільші агломерації та їх ядра. - На карті обраної області: значення коефіцієнтів урбанізованості в розрізі територіальних громад, а способом локалізованої картодіаграми чисельність міського населення територіальних громад. Завдання 3. Розглянути вплив природно-ресурсного потенціалу на розташування та територіальну структуру поселень, дослідивши взаємозалежність "природно-ресурсна - база розселення". Для цього, розрахуйте тісноту зв'язків між величинами потенціалу природних ресурсів та значеннями показників, що характеризують розселенську картину. Рекомендовано дослідити тісноту взаємозалежності за наступними співвідношеннями показників: - залежність кількості населення (всього, міського, сільського) від сумарного ПРП території; - залежність кількості поселень від сумарного ПРП території (всіх, міських, сільських) - залежність кількості міського населення від потенціалу мінеральних ресурсів; - залежність кількості міських поселень від потенціалу мінеральних ресурсів; - залежність кількості сільського населення від потенціалу земельних ресурсів; - залежність кількості сільських населених пунктів потенціалу земельних ресурсів. Проаналізувавши отримані матеріали визначити регіони з найактивнішими проявами урбанізаційних процесів та простежити розвиток субурбанізаційних процесів на території України та обраної області. Завдання 2. Проаналізувати отримані результати та дати оцінку впливу природно-ресурсного потенціалу на розміщення населення та поселень різного типу по території України.		
3	Вплив природних умов і ресурсів на процеси розселення	2	5
	Змістовий модуль 2		
4	Система розселення України та її структура. Завдання 1. Ознайомитись з науковими підходами до виділення регіональних систем розселення та їх структури за А.І. Доценком та Ю.І. Пітюренком. Завдання 2. На контурній карті України нанести межі загальнодержавної системи розселення, та систем регіонального, субрегіонального та локального рівнів за підходом обох вище вказаних авторів. Завдання 3. Проаналізувати наукові підходи до виділення територіальних систем розселення та простежити взаємозалежність їх територіальної структури із структурою суспільно-географічних регіонів України.	2	5
5	Визначення енергії поля демографічного впливу міст. 1. Розрахувати енергію поля демографічної напруги для міських	3	10

	поселень регіону. 2. На основі отриманих даних побудувати відповідну картосхему та описати її		

Тематика індивідуальних завдань

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) виконується самостійно при консультуванні з викладачем протягом вивчення дисципліни у відповідності до графіку навчального процесу і завершується індивідуальним захистом перед викладачем у формі бесіди та наочного демонстрування отриманих практичних результатів. ІНДЗ виконуються у формі проектних геоінформаційних розробок та інтерактивних карт обраних студентом на основі зазначеного переліку тематик. У окремих випадках, коли спостерігається схожість у вихідній експериментальній інформації, тема ІНДЗ може змінюватися чи уточнюватися на розсуд викладача

№	Назва реферату	Прізвище	Термін
1.	Розселення в Україні та особливості їх географії.		
2.	Історичні особливості трансформації форм територіальної організації розселення.		
3.	Природне середовище як чинник розселення.		
4.	Значення природних умов та ресурсів у розвитку процесів розселення.		
5.	Суспільно-географічні чинники формування систем розселення.		
6.	Демогеографічні чинники розселення.		
7.	Екологічна ситуація як чинник розселення.		
8.	Проаналізувати підходи до виділення регіональних систем розселення.		
9.	Адміністративна реформа в Україні.		
10.	Значення вивчення систем розселення у розробці адміністративної реформи в Україні.		
11.	Характеристика Подільської регіональної системи розселення.		
12.	Характеристика Західної системи розселення.		
13.	Характеристика Південної регіональної системи розселення.		
14.	Характеристика Центральної регіональної системи розселення.		
15.	Характеристика Північно-Східної регіональної системи розселення.		
16.	Характеристика Придніпровської регіональної системи розселення.		
17.	Характеристика Донбаської регіональної системи розселення.		
18.	Суть та значення гексагональної моделі Вальтера Крісталлера.		
19.	Значення функціонального спрямування поселення при визначенні його місця в системі розселення.		
20.	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (АР Крим)		
21.	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР		

	Крим та побудувати відповідні картосхеми (Вінницька область)		
22.	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Волинська область)		
23	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Дніпропетровська область)		
24	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Донецька область)		
25	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Житомирська область)		
26	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Закарпатська область)		
27	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Запорізька область)		
28	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Івано-Франківська область)		
29	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Київська область)		
30	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Кіровоградська область)		
31	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Луганська область)		
32	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Львівська область)		
33	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Миколаївська область)		
34	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР		

	Крим та побудувати відповідні картосхеми (Одеська область)		
35	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Полтавська область)		
36	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Рівненська область)		
37	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Сумська область)		
38	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Тернопільська область)		
39	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Харківська область)		
40	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Херсонська область)		
41	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Хмельницька область)		
42	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Черкаська область)		
43	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Чернівецька область)		
44	Розрахувати потенціал поля розселення для усіх міських поселень окремої адміністративної області України чи АР Крим та побудувати відповідні картосхеми (Чернігівська область)		

Самостійна робота

Змістовий модуль 1.	
Тема 1	Міжнародний досвід вивчення систем розселення
Тема 2.	Вивчення сучасної карти розселення на питання дотримання принципів та закономірностей розселення
Тема 3.	Чинники змін у адміністративно-територіальному устрої на території України
Тема 4.	ГІС у вивчення територіальних систем розселення. Атлас “Населення України” як базовий картографічний твір.
Тема 5	Аналіз транспортної мережі України , як основного зв’язуючого елемента у

	системі розселення
Тема 6	Сучасні урбанізаційні процеси на території України
Змістовий модуль 2.	
Тема 7	Система розселення Чернівецької області
Тема 8	Роль реформи децентралізації на розвиток систем розселення
Тема 9	Оцінка систем розселення обласного рівня в контексті змін у адміністративно-територіальному устрої
Тема 10	Особливості функціонування систем розселення в поліетнічних регіонах
Тема 11	Дослідження науковців НАН України в напрямку вивчення природних умов та ресурсів територіальних громад та поселень

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Освітні технології, методи навчання і викладання навчальної дисципліни

Під час викладання освітньої компоненти використовуються такі методи навчання:

- словесні методи: бесіда, пояснення, робота з електронними ресурсами;
- наочні методи: демонстрація відео, презентації, періодичні видання, книги;
- дискусія на практичних заняттях під час обговорення проблемних питань;
- самостійна робота.
- електронне та інтерактивне онлайн-навчання (курси, семінари, круглі столи, вебінари)
- методи стимулювання пізнавального інтересу: дискусії, тренінги.

Критерії та засоби оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Види та форми контролю. *Контроль* знань студентів ґрунтується на здійсненні поточного і підсумкового контролю при застосуванні таких засобів діагностики, як практичні і самостійні роботи, тестування, індивідуальні завдання, письмове і усне опитування. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та інших видів занять, самостійної роботи і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Модульний контроль проводиться у вигляді письмового фронтального опитування. Форма підсумкового контролю (залік) полягає в оцінюванні засвоєння студентом навчального матеріалу на підставі усних відповідей на підсумковому модулі та результатів виконання певних видів робіт.

Засоби оцінювання. Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання є: письмове й усне опитування, контрольні модульні роботи з використанням стандартизованих тестів; проекти; презентації результатів проведених досліджень та оцінювання виконаних лабораторних завдань і самостійних робіт; контроль виконання індивідуальних завдань здійснюється за бажанням студентів, як додаткових (необов'язкових для виконання всіма студентами) науково-дослідницьких завдань шляхом оцінювання виконаних рефератів та усного індивідуального захисту результатів досліджень.

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим. Відпрацювання пропущених занять здійснюється згідно з графіком консультацій викладача. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, переведення на індивідуальний графік з різних причин) навчання може відбуватись в он-лайн форматі за погодженням із керівником курсу і регламентується «Положенням про організацію освітнього процесу у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» (<http://surl.li/aetyu>).

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни. Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких 60 балів студент набирає при поточних видах контролю і 40 балів – у процесі підсумкового виду контролю (заліку). Додатково студент може отримати до 20 балів за виконання ІНДЗ.

Кількість балів за кожний навчальний елемент виводиться із суми поточних видів контролю. Кількість балів за змістовний модуль дорівнює сумі балів, отриманих за навчальні

елементи даного модуля. Максимальна кількість балів складає: за 1 модуль – 30 (15 балів за теоретичний блок та 15 балів – за виконання завдань на практичних); 2 модуль – 30 (15 балів за теоретичний блок та 15 балів – за виконання завдань. Студент, який набрав протягом нормативного терміну вивчення дисципліни 60 балів та виконав навантаження за всіма кредитами, має можливість не складати іспит і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку або складати іспит з метою підвищення свого рейтингу за даною навчальною дисципліною. Якщо студент набрав менше 30 балів - не допускається до складання заліку

Підсумкова оцінка за навчальну дисципліну, з якої складається залік, виводиться із суми балів поточного контролю за модулями (до 60 балів) та модуля-контролю (заліку) – до 40 балів. Якщо студент за власною ініціативою чи бажанням, крім обов'язкових видів контролю (60 балів), виконує додаткові види роботи – ІНДЗ (фіксовані виступи, реферати, статті, участь в олімпіадах, наукових конференціях тощо), може отримати додатково 20 балів, які також підсумовуються до підсумкової оцінки. Зауважимо, що зміст індивідуальних дослідницьких робіт студентів подається через платформу Moodle, де перевіряється на випадок не добросовісних дій студента. Загалом оцінка ІНДЗ передбачає оцінювання власне проведеної роботи та її захист.

Політика щодо визнання результатів здобутих шляхом неформальної освіти: Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в системі формальної освіти) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (протокол N4 від 28.03 2022 року)» (<http://surl.li/fnyha>) допускається зарахування практичних занять, навчальних елементів та отримання додаткових балів при наявності сертифіката (свідоцтва, тощо) отриманого здобувачем у неформальній освіті (курси, тренінги) з вивчення тем охоплених змістовим наповнення курсу.

За умови проходження навчальних тренінгів чи стажувань по тематиці навчальної дисципліни у очному форматі чи дистанційному на платформі UNOVA cursos, Edera, або на інших онлайн платформах, виконання всіх завдань та отримання сертифікату, студент може отримати додатково до 10 балів до підсумкової оцінки по даній освітній компоненті

Відповідно до вимог Болонської угоди проводиться місцева (національна) шкала визначення оцінок і шкала ECTS. Для їх порівняння використовується така таблиця:

<i>Рейтингова оцінка з дисципліни</i>	<i>Оцінювання в системі ECTS</i>	<i>Оцінка за національною шкалою</i>	<i>Залік за національною шкалою</i>
90-100	A	5 (відмінно)	Зараховано
80-89	B	4 (добре)	
70-79	C	4 (добре)	
60-69	D	3 (задовільно)	
50-59	E	3 (задовільно)	
35-49	FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання	Не зараховано
1-34	F	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом	

A 90 – 100 балів - Знання предмету глибокі і міцні, виходять за межі програми, підручників і навчальних посібників та носять науковий та інноваційний характер. Студент вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом, методологічними основами організаційної структури правління в туристичній діяльності. Висловлює та аргументує своє ставлення до

альтернативних поглядів на більшість питань

В 80 – 89 балів Знання предмету глибокі і повні, перебувають у межах навчальних програм, підручників і навчальних посібників. Студент вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом, методологічними основами.

С 70 – 79 балів Знання предмету достатньо глибокі і повні, перебувають у межах навчальних програм, підручників і навчальних посібників. Студент вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом.

Д 60 – 69 балів Знання предмету перебувають в межах навчальних програм. Студент вільно володіє понятійно-термінологічним апаратом, методологічними основами, знає програмний мінімум.

Е 50 – 59 балів Знання, завчені з підручника, висвітлюються за допомогою конспекту. Студент самостійно використовує знання у завчених умовах і ситуаціях, на нові види діяльності вони переносяться за допомогою викладача.

FX 35-49 балів Студент не володіє основами знань з предмету, не може пояснити основних понять, категорій, не виконав практичних завдань. Але, студент виконує додаткові завдання в межах програми курсу.

F 0-34 бали Основи курсу студентом не освоєні, практичні і самостійні завдання не виконані, знання не продемонстровані

Для здійснення контролю знань студентів викладач заповнює журнал, де вказуються оцінки за кожний навчальний елемент. Журнал зберігається у викладача. За модулями заповнюються відомості рубіжного контролю, які подаються і зберігаються на кафедрі. Скільки для повного забезпечення комунікації з викладачем використовується платформа дистанційного навчання Moodle, то фіксація набраних балів студентом під час вивчення курсу також ведеться у електронному додатку оцінювання на сторінці курсу.

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)											Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	40	100
5	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6		

T1, T2 ... T11 – теми змістових модулів.

Рекомендована література

Базова (основна)

- Zablotska, N., Danilova, O., & Salii, M. (2022). Resettlement features of population of Ternopil oblast in the context of new administrative and territorial system. *Часопис соціально-економічної географії*, 32, 52-6
- Байтеряков, О. З. and Кузовлева, А. А. and Міцкан, А. М. (2022) *Просторові особливості системи розселення Дніпропетровської області станом на 01.01.2022 р.* Вісник ОНУ. Серія: Географічні та геологічні науки, 27 (2 (41)). pp. 112-123. ISSN 2303-9914
- Гусєва Н. В., Задесенцев О. М. Суспільно-географічне положення Северодонецько-Лисичанської агломерації як складова просторового потенціалу території. *Географічні науки*. – 2017. – Випуск 8 с. 135 – 145 https://scinotesgeo.at.ua/Volume_8/Husieva_Zadyesyentsev.pdf
- Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти. – Чернівці: Рута, 2003. – 392 с.
- Доценко А.І. Регіональне розселення: проблеми та перспективи. – К.: Наукова думка, 1994. – 195 с.
- Доценко А.І. та ін. Регіональне розселення в Україні: стан і прогноз. – К.: РВПС України

- НАН України, 2007. – 376 с.
7. Доценко А.І. та ін. Розселення в Україні: проблеми і перспективи. – К.: РВПС України НАН України, 2006. – 269 с.
  8. Заблотовська Н., Станковська Ю., Бабушак О. Дослідження особливостей соціально-просторових зв'язків у системі розселення Чернівецької області. Науковий вісник Чернівецького університету: серія «Географія». Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2023. Вип. 845. С. 29–40. DOI
  9. Потокій, М. В. (2019). Суспільно-географічне (економіко-географічне) положення як категорія суспільної географії та його вивчення в курсі «Основи суспільної географії»
  10. Салій М. В. Вивчення поселенської мережі Тернопільської області, шляхом здійснення типізації населених пунктів. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія.* 2022. Вип. 838. С. 100–117.0. PDF
  11. Сологуб, Ю. І., Безпала, О. В., & Харченко, О. М. (2023). Геоінформаційні системи як інструмент аналізу розселення в контексті впливу на туристичну сферу суспільно-географічного району.
  12. Цепенда М., Данілова О., Заблотовська Н. [Застосування ГІС-технологій для оцінювання лісорекреаційних площ урбанізованих територій](#). Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Географія. 2024. Вип. 849. С. 154–163.

Допоміжна

1. Заставецька О.В., Заставецький Б.І., Ткач Д.В. Географія населення України. Навчальний посібник. – Тернопіль, 2003. – 149 с.
2. Заставний Ф.Д, Географія України : у 2-х книгах. – Львів: Світ, 1994. – 472 с.
3. Корж О.В. Курс лекцій з демографії. – Тернопіль: Інфотехцентр, 1998. – 140 с.
4. Крачило М.П. Географія населення. – К. НМК ВО, 1992.- 180 с.
5. Пітюренко Ю.І. Розвиток міст і міське розселення в Українській РСР. – К.: Наукова думка, 1972.- 187 с.
6. Соціально-економічна географія світу / За ред. С. Кузика. – Тернопіль: підручники і посібники, 1998. – 256 с.
7. Соціально-економічна географія України / За ред. О. Шаблія. – Л.: Світ, 1994. – 640 с.
8. Топчів О.Г. Основи суспільної географії: навчальний посібник. – Одеса: астропринт, 2001. – 560 с.
9. Яворська В.В. Предметна і методологічна визначеність геодемографічних досліджень. / В.В. Яворська, Н.В. Заблотовська / Матеріали Всеукр-ї наук.-практ. конф-ії, присвяч.75-річчю утворення Луганської області (8-10 жовтня 2013 р., м.Луганськ). – Луганськ: Вид-во «ДЗ ЛНУ ім. Т.Шевченка»,2013. – 316 с. — С. 266-271

Політика щодо академічної доброчесності.

Здобувачі вищої освіти зобов'язані виконувати положення принципів академічної доброчесності: виконувати всі поточні завдання та підсумковий контроль самостійно без допомоги сторонніх осіб; не допускати списування під час проведення контрольних заходів (у т. ч. із використанням мобільних пристроїв); надавати для оцінювання лише результати власної роботи; не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити Ваші результати чи погіршити/покращити результати інших студентів; не публікувати і не розповсюджувати відповіді на питання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань студентів.

Питання плагіату та академічної доброчесності регламентуються ЗУ «Про вищу освіту» та локально-правовими актами ЗВО: [Правила академічної доброчесності у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича](https://drive.google.com/file/d/1EzBsehqERCEzxJwWe-rz6_eTUFUBGv4o/view) https://drive.google.com/file/d/1EzBsehqERCEzxJwWe-rz6_eTUFUBGv4o/view, [Положення про виявлення та запобігання плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича](https://drive.google.com/file/d/16eJk4gKG5oJII2ot4UeSq2_BSGadrPl/view) https://drive.google.com/file/d/16eJk4gKG5oJII2ot4UeSq2_BSGadrPl/view та Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича https://drive.google.com/file/d/1CB4AIMVXSAYkF_CepI-k98GPc9E8KznQ/view